

סיכול הוצאת צווי מעצר לבכירים בישראל על ידי ה-ICC

written by פרופ' זכי שלום | 09.05.2024

מבוא

במהלך חודש אפריל 2024 החלו לדלוף ידיעות שלפיהן בית המשפט הפלילי הבינלאומי (ICC) מתכוון להוציא צווי מעצר (warrants) לאישים בישראל המעורבים בניהול המלחמה ברצועת עזה, לרבות ראש הממשלה בנימין נתניהו, שר הביטחון יואב גלנט והרמטכ"ל הרצי הלוי על כך שהם ביצעו פשעי מלחמה במהלך המלחמה נגד החמאס ברצועת עזה. על פי אחד הדיווחים הטענה העיקרית שהושמעה כלפיהם היא: "הרעבה מכוונת של אוכלוסייה אזרחית".

הידיעות עוררו דאגה רבה בישראל. אומנם מדינת ישראל אינה מכירה בסמכותו של בית המשפט הפלילי הבינלאומי, אולם 124 מדינות שהן חברות בבית הדין תהיינה חייבות לשתף פעולה עם צווי בית הדין ולעצור ישראלים שנגדם הוצאו צווי מעצר בשעה שייכנסו לאדמתם. בין המדינות החברות בבית הדין נמצאות מדינות ידידותיות לישראל כמו בריטניה, הולנד וגרמניה. עם זאת, ארבע המעצמות הגדולות ¹ ארצות הברית, סין, רוסיה והודו ² אינן חברות בו.

תגובת ישראל

ראש הממשלה נתניהו קבע כי הוצאת צווי מעצר נגד אישים בכירים בישראל מהווה "שערורייה בקנה מידה היסטורי" (outrage in historic proportion). בית המשפט הזה, טען נתניהו, הוקם כאחד מלקחי השואה נגד העם היהודי כדי למנוע מעשים דומים. מדינת ישראל יצאה להגן על עצמה נגד ניסיונות להשמיד אותה, ועתה בית המשפט מבקש להציב אותה על ספסל הנאשמים. הוצאת הצוויים, קבע נתניהו, תביא להעצמה גדולה של האנטישמיות בעולם כולו.

צה"ל, הדגיש ראש הממשלה, הינו הצבא המוסרי בעולם. הוא דואג לאוכלוסייה אזרחית שלא תיפגע יותר מכל צבא אחר בעולם, וזאת בשעה שהחמאס, שנגדו ישראל נלחמת, מציב את תושבי הרצועה כמגן אנושי. באמצעות הוצאת הצוויים בית המשפט מבקש בעצם למנוע מישראל לממש את זכותה להגנה עצמית. בנאום בעצרת יום השואה והגבורה הבהיר נתניהו ששום החלטה של בית המשפט לא תעצור את ישראל מלפעול להגנתה.

כזכור, עם כניסתו לבית הלבן ביטל בידן את הצו הנשיאותי שהוציא הנשיא טראמפ ובו הטיל סנקציות על ה-ICC, והגבלות בקבלת ויזה לארצות הברית על עובדי בית המשפט. שר החוץ, בלינקן, טען כי ההגבלות של ממשל טראמפ "אינן ראויות ואינן אפקטיביות".

התגובות בארצות הברית

גורמים רבים בישראל העלו את הסברה שממשל ביידן מעורב באיום הוצאת הצווים, קרוב לוודאי בהסכמה שקטה ולא ביוזמה פעילה שלו. המגמה, כך נטען, היא להלך אימים על ישראל ולשכנע אותה שמוטב לה להיענות לתכתיבי הממשל ולהביא לסיום המלחמה כפי שהממשל דורש. איומים אלה השתלבו עם התפרעויות קשות של תומכי חמאס בקמפוסים רבים בארצות הברית. בהתבטאויות הנשיא עד לנאומו האחרון ב-7 במאי 2024 הוא נמנע מגינוי חד-משמעי של המהומות, ובמקרים מסוימים אף גילה הבנה למניעיהם של המפגינים. צעד נוסף שנועד להצר את צעדיה של ישראל היה העיכוב בהעברת משלוחי נשק לישראל.

על רקע סיכונים חמורים אלה למדינת ישראל התגייסו גורמים רבי כוח בממשל האמריקני כדי למנוע מימוש פרסום צווי בית המשפט. יו"ר בית הנבחרים מייק ג'ונסון מסר לעיתונאים כי ממשל ביידן יעץ לבית המשפט "לרדת מהעץ" (to stand down) בנושא זה. "מוטב להם", אמר ג'ונסון, "שלא ילכו בדרך זו, אחרת אנחנו כאומה ננהג כלפיהם בדרך דומה. קבוצה של סנטורים ונציגי בית הנבחרים עשויים להפוך את השולחן על בית המשפט. מוטב שיזהרו".

יו"ר הוועדה ליחסי חוץ של בית הנבחרים מייקל מק-קול אמר שהוצאת צווי מעצר נגד ישראל אינה מוצדקת, עלולה לשמש כתקדים מסוכן ותהיה טעות גדולה.

קבוצה של חברי קונגרס מהמפלגה הרפובליקנית שיגרה מכתב אזהרה לבית המשפט הפלילי הבינלאומי על רקע ידיעות בדבר כוונותיו להביא למעצר של אישים בכירים בישראל: "אם תפגע בישראל", כתבו הנציגים הרפובליקנים לתובע הראשי קארים חאן, "אנחנו נפגע בך", ובנוסח המקורי: *If you target Israel we will target you*.

חברי הקונגרס לא הסתפקו בכך. הם ביקשו להבהיר שכוונתם רצינית וקונקרטי: "אם תנסה לממש את הצעדים שעליהם דווחנו נגד אישים ישראלים", התריעו כותבי המכתב, "אנחנו נפעל להפסקת כל סיוע אמריקני ל-ICC, ננקוט צעדי עונשין נגד אנשים המועסקים על ידי בית המשפט ונלווים אליהם, ונמנע כניסתך וכניסת בני משפחתך לארצות הברית". בין החותמים על המכתב נמצאים מנהיג המיעוט בסנאט הסנאטור מיטש מק-קונל והסנאטור טום קוטון.

מכתב חברי הקונגרס מעמיד את בית המשפט בדילמה קשה. אם ייכנע לאיומים ויימנע מהוצאת צווי המעצר ☒ תיפגע אמינותו באורח חמור, ולמעשה יינתן אישור לטענה שבית המשפט אינו פועל על בסיס שיקולים מקצועיים אלא על בסיס שיקולים פוליטיים שמובילים אותו בהכרח ל"אכיפה בדרנית"; אם לא ייכנע ☒ הוא עלול להביא להתרסקותו על רקע צעדי ענישה של הממשל.

גם ממשל הנשיא ביידן מוצא את עצמו במצב מביך על רקע אירועים אלה. איננו יכולים לקבוע כי הממשל היה מעורב ביוזמה להוצאת צווי המעצר נגד בכירים בישראל. עם זאת, יש להניח שראה בכך תועלת רבה במאמציו לכפות על ישראל לקבל את עמדותיו בהקשר של סיום

המלחמה ברצועה. הפעילות הנמרצת של חברי קונגרס נגד כוונותיו של בית המשפט הבינלאומי הפלילי לפגוע במעמדה של מדינת ישראל מפגינה את מגבלות הכוח של הממשל ביחסיו עם ישראל.

על כל אלה יש להוסיף את פעולת צה"ל ברפיח, למרות התנגדותו הבוטה של ממשל ביידן. פעולה זו מצטרפת לשורה של הכרעות במהלך המלחמה נגד החמאס שהתקבלו בניגוד לעמדת ממשל הנשיא ביידן.

סיכום והמלצות

הפעילות הנמרצת של חברי הקונגרס נגד כוונותיו של בית המשפט הפלילי הבינלאומי להוציא צווי מעצר נגד אישים בכירים בישראל מפגינה שוב את מגבלות הכוח של הממשל ביחסיו עם ישראל. ממשלת ישראל מודעת היטב לכך. על רקע זה, ניתן לראות את הפעולות המגוונות שהיא מימשה במהלך המלחמה בניגוד חד-משמעי לעמדות הממשל.

להערכתנו, יש לישראל יכולות להרחיב בהרבה את מרחב התמרון שלה מול הממשל. היא טרם מיצתה את קשריה עם יהדות ארצות הברית ועם גורמים בעלי תפיסת עולם שמרנית-דתית שבידם מנופי לחץ רבי עוצמה מול הממשל.

מאזן הכוחות בין ישראל וארצות הברית מצביע בעליל על יכולתה של ישראל להשתחרר מן "החיבוק הכפייתי" של ממשל ביידן ולפעול על פי שיקול דעתה כאשר אינטרסים חיוניים שלה עומדים על כף המאזניים. מודעותה של ישראל לתמונת מצב זו עשויה להעצים באורח ניכר את חופש התמרון שלה במלחמתה נגד החמאס וגם לקראת עימות מלחמתי כולל עם החיזבאללה, ואולי גם עם איראן.

* הכותב מבקש להודות לד"ר רפי ביטון על תרומתו לנייר זה.